

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародних економічних відносин**

КУЛЬБІКОВА Єлизавета Євгенівна

**Глобалізація та міжнародна торгівля в умовах протистояння
колективного Заходу та глобального Півдня**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»
кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «бакалавр»

Виконала студентка
групи МEB-41
Кульбікова Є.Є.

Науковий керівник
д.е.н., професор
Сохацька О.М.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.
Завідувач кафедри

Підпис

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	6
РОЗДІЛ 2. ГЕОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ПРОТИСТОЯННЯ КОЛЕКТИВНОГО ЗАХОДУ ТА ГЛОБАЛЬНОГО ПІВДНЯ	
2.1. Колективний Захід у системі міжнародної торгівлі.....	17
2.2. Позиція та економічне зростання країн глобального Півдня.....	22
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ НОВОЇ ГЕОЕКОНОМІКИ	26
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36

ВСТУП

Актуальність теми. Глобалізація та міжнародна торгівля в умовах протистояння колективного Заходу та глобального Півдня є однією з ключових проблем сучасної світової економіки, що визначає напрями розвитку міжнародних економічних відносин та впливає на глобальну фінансову стабільність. Актуальність цієї теми зумовлена не лише зростанням економічної поляризації між розвиненими країнами Заходу та державами, що розвиваються, а й трансформацією глобальних торговельних механізмів, які дедалі більше підпорядковуються геополітичним інтересам.

Сучасна міжнародна торгівля перестає бути виключно економічним процесом і набуває ознак стратегічного інструменту впливу, що використовується для регулювання доступу до ресурсів, технологій та ринків. Протистояння між цими двома економічними блоками проявляється у торговельних війнах, санкційній політиці, зміні логістичних маршрутів та перегляді міжнародних торговельних угод, що суттєво впливає на стабільність світової економіки.

Глобалізаційні процеси, які раніше розглядалися як фактор економічного зростання та інтеграції, сьогодні набувають суперечливого характеру. З одного боку, вони сприяють розширенню економічних можливостей країн, що розвиваються, інтегруючи їх у світову систему, а з іншого — посилюють залежність від транснаціональних корпорацій та фінансових центрів Заходу. Це створює нові виклики для економік глобального Півдня, які змушені адаптувати свої торговельні стратегії до умов жорсткої конкуренції та політичного тиску.

Крім того, актуальність дослідження цієї теми зростає у зв'язку з нестабільністю світових ринків, викликаною кризовими явищами, такими як пандемія COVID-19, військові конфлікти та енергетичні кризи. Всі ці фактори

впливають на структуру міжнародної торгівлі, змінюючи баланс сил між економічними блоками та формуючи нові моделі глобальної взаємодії.

Метою дослідження є аналіз впливу глобалізаційних процесів на міжнародну торгівлю в умовах економічного протистояння між колективним Заходом та глобальним Півднем.

Завдання дослідження:

- розглянути теоретико – методологічні основи глобалізації та міжнародної торгівлі;
- проаналізувати колективний Захід у системі міжнародної торгівлі;
- оцінити позицію та економічне зростання країн глобального Півдня;
- описати перспективи трансформації глобальної торгової системи в умовах нової геоekonomіки.

Об'єктом дослідження виступає система міжнародної торгівлі, що функціонує в умовах глобалізації та геоekonomічних змін.

Предметом дослідження є механізми регулювання торговельних процесів, вплив політичних та економічних факторів на міжнародні торговельні відносини, а також перспективи розвитку глобальної економічної системи.

Методи дослідження включають системний аналіз, що дозволяє оцінити взаємозв'язок між глобалізацією та міжнародною торгівлею, порівняльний аналіз торговельних стратегій різних країн, економіко-статистичні методи для оцінки динаміки торговельних потоків, а також прогнозування на основі економетричних моделей.

Практична значимість отриманих результатів полягає у можливості використання висновків дослідження для розробки ефективних торговельних стратегій, адаптації економічної політики до умов глобалізації та формування механізмів захисту національних економік від негативних наслідків міжнародного протистояння. Аналіз тенденцій міжнародної торгівлі дозволяє визначити перспективи розвитку економічних відносин між країнами, оцінити

ризиками та можливостями для інтеграції у світову економічну систему, а також розробити рекомендації щодо оптимізації торговельної політики в умовах глобальних викликів.

Апробація

Публікації

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Міжнародна торгівля є ключовим елементом світових економічних взаємовідносин. Вона сприяє економічному зростанню, підвищує конкурентоспроможність національної економіки, покращує рівень життя населення та забезпечує задоволення його потреб. Основним механізмом реалізації міжнародних зв'язків виступає світовий ринок, який охоплює такі важливі складові (рис. 1.1).

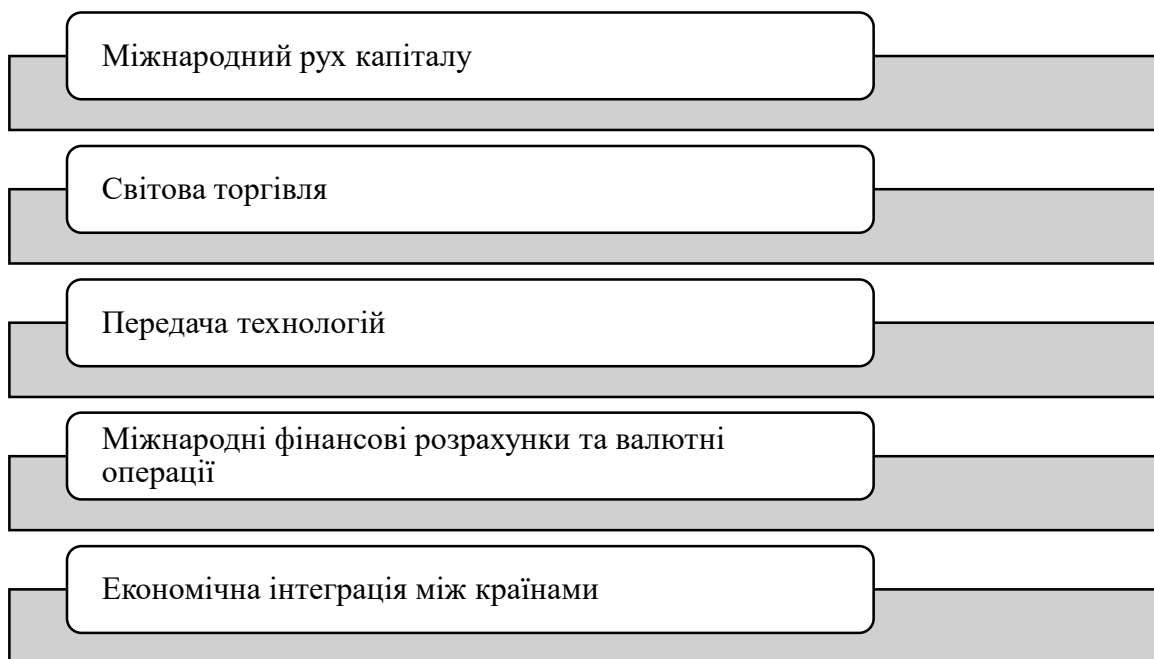

Рис. 1.1. Складові світового ринку, як механізму реалізації міжнародних зв'язків

Джерело: [19]

Попри те, що в сучасних умовах обсяги прямих іноземних інвестицій перевищують масштаби міжнародної торгівлі, остання зберігає центральне місце у системі міжнародних економічних відносин. Це пояснюється тим, що вона опосередковує більшість процесів міжнародного поділу праці, зокрема спільне виробництво, трансфер технологій, ліцензування та франчайзинг, забезпечуючи глобальну економічну взаємодію [28].

Міжнародна торгівля — це процес обміну товарами, послугами та інтелектуальною власністю між резидентами різних країн, зокрема фізичними та юридичними особами, компаніями, транснаціональними корпораціями (ТНК) і некомерційними організаціями [26]. Основною особливістю міжнародної торгівлі є її добровільний характер: угоди укладаються лише за умови взаємної вигоди для обох сторін. Якщо жодна зі сторін не вбачає економічної доцільності в обміні, така угода не відбудеться. З точки зору історичного розвитку, міжнародна торгівля пройшла кілька ключових етапів, які можна класифікувати відповідно до визначних подій у світовій економіці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Історичні етапи розвитку міжнародної торгівлі

Етап	Період	Ключові характеристики
Початковий комерційний період	1500–1850 рр.	Формування міжнародних торговельних маршрутів, розвиток колоніальної торгівлі, поширення товарного обміну між Європою, Азією, Африкою та Америкою. Домінування меркантилізму та політики економічного протекціонізму.
Становлення міжнародного товарообігу	1850–1914 рр.	Промислова революція, індустріалізація, збільшення обсягів виробництва. Розвиток залізничного та морського транспорту, що сприяло розширенню ринків. Зростання значення ринку

		сировини та готової продукції.
Період між світовими війнами	1914–1945 рр.	Значне скорочення міжнародної торгівлі через війну та політичну нестабільність. Криза світової економіки (Велика депресія), зростання протекціонізму та введення торговельних обмежень. Дезінтеграція глобальних економічних відносин.
Повоєнний період	1945 – 1970-ті рр.	Відновлення світової економіки після Другої світової війни. Створення міжнародних фінансових і торговельних організацій (ГАТТ, МВФ, Світовий банк). Активне розширення міжнародного співробітництва та зростання зовнішньоторговельних потоків.
Період глобалізації світової економіки	З кінця 1970-х рр. – до сьогодні	Поява нових економічних центрів (Китай, Індія, Південно-Східна Азія). Розвиток цифрових технологій та комунікаційних мереж. Лібералізація торгівлі, формування глобальних ланцюгів постачання, посилення ролі міжнародних економічних організацій (СОТ, ЄС, НАФТА).

Джерело: [23]

Історичний розвиток міжнародної торгівлі демонструє складний процес економічної інтеграції, який проходив через декілька ключових етапів, визначених глобальними політичними, технологічними та економічними змінами. Від початкового комерційного періоду, коли міжнародний товарообіг лише почав формуватися за рахунок розвитку морських торговельних маршрутів і колоніальної системи, до сучасного етапу глобалізації, де світова

економіка ґрунтується на високотехнологічному виробництві, фінансовій відкритості та міжнародних організаційних механізмах регулювання.

На ранніх стадіях торгівля була обмежена географічними факторами та домінуванням концепції меркантилізму, що орієнтувався на накопичення дорогоцінних металів і торговельні баланси. Подальший розвиток економічних систем, особливо після промислової революції ХІХ століття, призвів до структурних змін: розширення виробництва, зростання транспорту та посилення ролі ринку сировини та готових товарів. Саме ці фактори забезпечили прискорений економічний розвиток, дозволяючи країнам активніше використовувати порівняльні переваги у виробництві та торгівлі.

Міжвоєнний період відзначився значними обмеженнями міжнародної торгівлі через політичну нестабільність, економічні кризи та зростання протекціонізму, що істотно вплинуло на глобальні економічні зв'язки. Унаслідок Великої депресії та торговельних бар'єрів багато країн були змушені скорочувати обсяги експорту та імпорту, що призвело до економічного спаду. Лише після Другої світової війни почався етап відновлення, коли були створені ключові міжнародні фінансові й торговельні інституції, такі як ГАТТ, Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, спрямовані на лібералізацію торгівлі та стабілізацію глобальної економіки.

Сучасна торгівля, яка розвивається в умовах глобалізації, характеризується активною інтеграцією нових економічних центрів, таких як Китай, Індія та країни Південно-Східної Азії, формуванням транскордонних ланцюгів постачання, розширенням ролі міжнародних угод та цифровізацією економічних процесів. Лібералізація світової торгівлі та усунення торговельних бар'єрів сприяють збільшенню обсягів товарообігу, водночас створюючи нові виклики, зокрема забезпечення економічної стабільності та рівномірного розподілу вигод між країнами.

Міжнародна торгівля є ключовим елементом глобальної економічної системи, що об'єднує більшість країн світу в єдиний економічний простір. Вона охоплює взаємодію суб'єктів як міжнародного публічного, так і

приватного права, серед яких – держави, міжурядові організації, автономні утворення, національні спільноти, що виборюють незалежність, а також юридичні та фізичні особи, зокрема підприємці. Завдяки міжнародній торгівлі країни розширюють та поглиблюють економічну спеціалізацію, що сприяє підвищенню продуктивності праці, раціональному використанню ресурсів і зростанню економічної ефективності на глобальному рівні [33].

Міжнародна торгівля є ключовим фактором глобалізації, відображаючи рівень інтеграції країн у світову економіку. Вона є не лише механізмом обміну товарами та послугами, а й важливим показником економічної відкритості держави. Традиційно рівень залучення країни до міжнародної торгівлі вимірюється такими показниками:

1. Частка експорту та імпорту у ВВП (експортна та імпортна квоти) — показує залежність національної економіки від зовнішніх ринків.

2. Пропорція імпорту у кінцевому споживанні — відображає ступінь залежності внутрішнього ринку від імпортованих товарів і послуг.

3. Частка експорту в доданій вартості — демонструє внесок міжнародної торгівлі у створення вартості всередині країни. Глобалізаційні процеси, які виходять за межі національних економік, спричиняють структурні зміни у світовій торгівлі.

Це проявляється через:

- зміну структури виробництва та споживання; впровадження технологічних інновацій, що впливають на конкурентоспроможність країн;

- розвиток міжнародних торговельних правил і політики, зокрема в межах Світової організації торгівлі (СОТ), яка сприяє лібералізації торгівлі та усуненню бар'єрів. Для багатьох країн експорт є основним джерелом доходів, що робить міжнародну торгівлю стратегічно важливою сферою економіки. Відповідно, світові тенденції в торгівлі мають безпосередній вплив на внутрішні ринки, визначаючи рівень зайнятості, економічне зростання та добробут населення [15].

Розвиток міжнародної торгівлі супроводжувався еволюцією економічних теорій, що пояснюють її механізми та визначають політику держав у цій сфері (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Еволюція економічних теорій міжнародної торгівлі

Теоретичний підхід	Основні положення	Ключові інструменти та фактори
Протекціонізм і меркантилізм	Домінування державного контролю над торгівлею для накопичення багатства. Економічна політика спрямована на захист внутрішнього виробництва.	Високі імпортні мита, експортні субсидії, обмеження вивезення стратегічної сировини.
Теорія абсолютних переваг (А. Сміт)	Країни повинні спеціалізуватися на виробництві товарів, у яких вони мають найвищу продуктивність.	Поділ праці, ефективність виробництва, усунення торговельних бар'єрів.
Теорія порівняльних переваг (Д. Рікардо)	Навіть якщо країна не має абсолютних переваг, вона може отримати вигоду від торгівлі, якщо спеціалізується на товарах, що виробляються з найменшими альтернативними витратами.	Врахування витрат виробництва, оптимізація ресурсів, диверсифікація міжнародної торгівлі.
Теорема Хекшера-Оліна	Країни експортують товари, виробництво яких базується на їхніх відносно надлишкових факторах виробництва.	Спеціалізація на трудомістких чи капіталомістких товарах залежно від ресурсів країни.
Теорія життєвого циклу товару (Р. Вернон)	Експорт товарів відбувається на ранніх стадіях виробництва, а імпорт – на етапі насичення ринку, коли виробництво стає дешевшим за кордоном.	Динамічні зміни ринкової конкуренції, розвиток технологій, глобальний перерозподіл виробництва.
Нова теорія торгівлі (П. Кругман)	Міжнародний обмін товарами пояснюється не лише факторами виробництва, а й ефектом	Великі виробничі обсяги, спеціалізація на унікальних продуктах, економічна інтеграція.

	масштабу та диференціацією продукції.	
Гравітаційна модель торгівлі	Обсяг торгівлі між країнами залежить від їхнього економічного розміру та географічної відстані.	Вплив транспортних витрат, політичної стабільності, торговельних угод.

Джерело: [21]

Розвиток міжнародної торгівлі супроводжувався змінами в економічних теоріях, що пояснюють її механізми та визначають торговельну політику держав. На ранніх етапах домінувала меркантилістська концепція, яка ґрунтувалася на принципах протекціонізму. Вона розглядала економічний розвиток через призму накопичення багатства держави, де ключовими інструментами були високі імпортні мита для захисту вітчизняного виробництва, експортні субсидії для стимулювання продажу товарів на міжнародному ринку та обмеження вивезення стратегічної сировини. Така модель сприяла внутрішньому економічному зростанню, але водночас стримувала процеси глобальної інтеграції.

Згодом меркантилізм поступився місцем класичним концепціям міжнародної торгівлі, які ґрунтувалися на принципах вільного ринку та ефективного розподілу виробничих ресурсів. Важливими положеннями цих теорій стали ідеї абсолютних переваг, розроблені А. Смітом, згідно з якими кожна країна повинна спеціалізуватися на виробництві товарів, у яких вона має найбільшу продуктивність. Доповненням до цієї концепції стала теорія порівняльних переваг Д. Рікардо, яка доводила, що навіть у ситуації, коли держава не має абсолютних переваг, вона все ж може отримати вигоду від міжнародного торговельного обміну, якщо зосередиться на виробництві товарів із найнижчими альтернативними витратами. Поглиблення аналізу механізмів міжнародної торгівлі знайшло своє відображення у теоремі Хекшера-Оліна, згідно з якою країни експортують продукцію, у виробництві якої використовують фактори, що є у них у надлишку.

Подальший розвиток світової торгівлі призвів до необхідності доповнення класичних підходів новітніми теоріями, що враховують складність сучасного економічного середовища, торговельні бар'єри, технологічні новації та роль транснаціональних корпорацій. Одним із важливих доповнень стала теорія життєвого циклу товару Р. Вернона, яка пояснює, чому продукція на ранніх етапах свого існування виробляється у країнах-новаторах, а згодом її виробництво переміщується у регіони з нижчими витратами. Нові підходи до пояснення міжнародної торгівлі запропонував П. Кругман, сформулювавши теорію ефекту масштабу та диференціації продукції. Вона доводить, що торговельний обмін відбувається не лише через фактори виробництва, але й завдяки спеціалізації країн на виробництві диференційованої продукції, яка користується попитом на міжнародному ринку. Додатково для аналізу глобальної торгівлі застосовується гравітаційна модель, яка вказує на залежність обсягів торговельного обміну від економічного розміру держав та їхньої географічної відстані.

Сучасний розвиток міжнародної торгівлі характеризується складною взаємодією між економічними моделями, інституційними механізмами регулювання та технологічними новаціями. Міжнародний обмін товарів та послуг має хвилеподібну динаміку, що змінюється залежно від етапів лібералізації та періодів економічного протекціонізму, зумовлених кризовими явищами або змінами у політичних доктринах держав. Новітні теорії значно доповнюють класичні концепції, враховуючи реальні виклики світової економіки, зокрема вплив геополітики, логістики, технологічних проривів та глобальних виробничих ланцюгів. Це створює передумови для оптимізації міжнародного торговельного співробітництва та розширення механізмів економічної взаємодії між країнами.

Розвиток міжнародної торгівлі має низку переваг, які сприяють підвищенню ефективності глобальної економіки та поліпшенню добробуту країн і населення. Однією з ключових тенденцій є трансформація продукції:

матеріальні товари все частіше змінюються на нематеріальні, а новітні технології, що застосовуються у різних сферах, швидко поширюються між компаніями та споживачами. Це зменшує витрати на торгівлю, підвищує її ефективність і збільшує обсяг продажів. Завдяки розвитку електронної комерції процес купівлі-продажу стає менш залежним від часу і місця.

Покупці можуть здійснювати покупки у будь-який час доби та в будь-якому куточку світу, а продавці отримують доступ до міжнародних ринків, що розширює їхні можливості та конкурентні переваги. Однак умови для розвитку міжнародної торгівлі відрізняються залежно від країни. Наприклад, країни з великим внутрішнім ринком мають вищий попит і більші обсяги закупівель, а держави, що володіють природними ресурсами, такими як нафта, традиційно орієнтовані на їх експорт. Водночас країни без виходу до моря стикаються з труднощами у зовнішній торгівлі через високі витрати на транспортування вантажів. Отже, міжнародна торгівля залишається важливим рушієм глобальної економіки, сприяючи зростанню, розвитку нових технологій і розширенню ринків.

Оцінка впливу глобалізації на міжнародну торгівлю є складним завданням, що потребує комплексного методологічного підходу. Глобалізація впливає на торгівлю через зміну торговельних бар'єрів, розвиток інформаційних технологій, лібералізацію ринків та інтеграцію економік. Тому дослідження цього впливу потребує застосування різних методів аналізу: економетричних, статистичних, компаративних та якісних.

У дослідженні можуть бути застосовані такі методи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Основні методи дослідження міжнародної торгівлі та їхнє застосування

Метод дослідження	Основне призначення	Ключові інструменти
Економетричний аналіз	Оцінка кількісного впливу глобалізації на міжнародну торгівлю	Гравітаційна модель міжнародної торгівлі, моделі панельних даних, регресійний аналіз
Індексний аналіз	Вимірювання рівня глобалізації та торговельної відкритості економік	Індекс глобалізації КОФ, індекс торговельної

		відкритості, індекс економічної свободи
Компаративний аналіз	Порівняння ефективності торговельних моделей у різних країнах	Аналіз торговельних стратегій розвинених країн і держав, що розвиваються, дослідження регіональних торговельних блоків
SWOT-аналіз	Оцінка сильних і слабких сторін глобалізації в контексті міжнародної торгівлі	Визначення ризиків торговельної залежності, аналіз глобальних фінансових криз
Аналіз зовнішньоторговельних квот	Визначення ступеня залучення країни в міжнародний поділ праці	Експортна квота, імпортна квота, коефіцієнт випередження зростання експорту щодо ВВП, зовнішньоторговельна квота

Джерело: [23]

Економетричні моделі відіграють важливу роль у дослідженні глобалізації, оскільки дозволяють визначити залежність міжнародної торгівлі від економічних показників та територіальних факторів. Одним із ключових інструментів аналізу є гравітаційна модель, що оцінює вплив географічного розташування та рівня економічного розвитку країн на їхні торговельні взаємини. Також широко використовуються моделі панельних даних, які дозволяють дослідити динаміку змін у зовнішньоторговельних потоках під впливом глобалізаційних процесів. Регресійний аналіз, у свою чергу, допомагає визначити взаємозв'язок між торговельною політикою та обсягами експорту й імпорту, особливо в контексті змін тарифної політики та інтеграційних процесів.

Важливим елементом дослідження рівня глобалізації є індексний аналіз, що дозволяє кількісно оцінити ступінь економічної, соціальної та політичної інтеграції країн. Індекс глобалізації KOF є одним із найпоширеніших показників, що відображають рівень відкритості національних економік до міжнародного співробітництва, включаючи торговельну та фінансову взаємодію. Додатковими показниками є індекс торговельної відкритості, який демонструє частку зовнішньої торгівлі у структурі ВВП, та індекс економічної

свободи, що оцінює здатність країни до ефективного ведення бізнесу без надмірного регуляторного втручання. Оцінка економічної свободи здійснюється за спеціальними рейтингами, що враховують рівень державного регулювання, податкове навантаження та інвестиційну активність.

Компаративний аналіз використовується для порівняння ефективності різних моделей міжнародної торгівлі, що дозволяє дослідити торговельні стратегії розвинених країн та економік, що розвиваються. Він також дає змогу оцінити роль регіональних економічних угод, таких як ЄС, НАФТА чи АСЕАН, у формуванні глобальних торговельних потоків та створенні умов для лібералізації торгівлі. Крім того, SWOT-аналіз дозволяє виявити сильні та слабкі сторони глобалізаційних процесів, визначити ризики торговельної залежності країн та оцінити можливі наслідки економічних криз.

Для детальної оцінки ступеня інтеграції країни у систему міжнародного поділу праці застосовується розрахунок зовнішньоторговельних квот, що демонструють рівень її торговельної відкритості. Важливими показниками є експортна квота, яка характеризує частку експорту у ВВП, та імпортна квота, що визначає рівень залежності економіки від імпортних товарів і послуг. Співвідношення між експортом та імпортом дозволяє визначити баланс міжнародної торговельної діяльності та її стійкість до глобальних економічних змін. Додатково використовуються коефіцієнти динаміки зовнішньоторговельного обороту, що дають змогу простежити зміну інтеграції країни у міжнародну систему економічної взаємодії.

Незважаючи на широке застосування різних методів, існують певні обмеження: труднощі у визначенні прямого причинно-наслідкового зв'язку між глобалізацією та обсягами торгівлі; вплив політичних та соціальних факторів, які важко кількісно оцінити; обмеженість даних щодо неофіційної торгівлі та транснаціональних корпорацій. Методологія оцінки впливу глобалізації на міжнародну торгівлю передбачає комплексний підхід, що включає кількісний та якісний аналіз. Використання економетричних моделей, індексного аналізу, компаративного та SWOT-аналізу дозволяє отримати

об'єктивну картину змін у світовій торговельній системі. Однак важливо враховувати обмеження методології та необхідність адаптації методів до конкретних економічних умов.

РОЗДІЛ 2

ГЕОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ПРОТИСТОЯННЯ КОЛЕКТИВНОГО ЗАХОДУ ТА ГЛОБАЛЬНОГО ПІВДНЯ

2.1. Колективний Захід у системі міжнародної торгівлі

Західні країни — передусім Сполучені Штати Америки, Європейський Союз, Велика Британія, Канада та Японія — традиційно відіграють ключову роль у формуванні глобальної торговельної системи. У період 2022–2024 років

їхній вплив залишався визначальним, хоча й зазнав трансформацій під впливом геополітичних, економічних та екологічних викликів.

У 2024 році глобальна торгівля досягла рекордного рівня в \$33 трлн, зростаючи на 3,7% порівняно з попереднім роком. Проте внесок розвинених економік, включаючи Захід, був стриманішим: їхній обсяг торгівлі залишався стабільним протягом року, але знизився на 2% у четвертому кварталі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Торговельні показники Західних країн у 2024 році

Країна/Регіон	Експорт (2024)	Імпорт (2024)	Торговельний баланс
США	Експорт товарів: +2% р/р; Імпорт товарів: +4% р/р	Торговельний дефіцит з Китаєм: - \$355 млрд	Дефіцит: -\$355 млрд
ЄС	Експорт: -2,6% у IV кв.; Імпорт: -2,7% у IV кв.	Торговельний профіцит за рік	Профіцит: дані не вказані
Велика Британія	Експорт: £861,2 млрд; Імпорт: £876,3 млрд	Торговельний дефіцит: £15,1 млрд	Дефіцит: £15,1 млрд
Японія	Експорт товарів: +5% у III кв.	Торговельний баланс: дані не вказані	-

Джерело: [12]

Аналіз торговельних показників західних країн у 2024 році демонструє неоднорідність їхніх економічних тенденцій, що відображає зміни в глобальних торговельних процесах. Сполучені Штати Америки продемонстрували зростання експорту товарів на 2% у річному вимірі, проте темпи імпорту виявилися вищими і становили +4%, що спричинило значний торговельний дефіцит, особливо у відносинах з Китаєм, де негативне сальдо досягло 355 мільярдів доларів США.

Європейський Союз у IV кварталі 2024 року зафіксував скорочення як експорту, так і імпорту на рівні 2,6% та 2,7% відповідно, проте загальний торговельний баланс залишився профіцитним, що свідчить про стабільність європейських економічних структур. Велика Британія мала дефіцит

торговельного балансу у розмірі 15,1 мільярда фунтів стерлінгів, що зумовлено перевищенням імпорту над експортом.

Японія, у свою чергу, продемонструвала позитивну динаміку експорту, зростання якого у III кварталі склало 5%, однак відсутність даних щодо загального торговельного балансу ускладнює оцінку впливу зовнішньоекономічної діяльності країни на її фінансову стабільність. В цілому, наведені показники свідчать про те, що західні країни продовжують адаптуватися до змін у глобальних торговельних потоках, зумовлених макроекономічними чинниками та геополітичними викликами.

Торгівля товарами країн G20 скоротилася у четвертому кварталі 2024 року, виміряна в доларах США за поточним курсом, при цьому експорт та імпорт впали на 0,6% та 1,0% відповідно порівняно з третім кварталом 2024 року. Попередні оцінки вказують на неоднозначну картину торгівлі послугами країн G20: експорт зріс на 1,5% у четвертому кварталі 2024 року, а імпорт залишився стабільним (рис. 2.1 та 2.2).

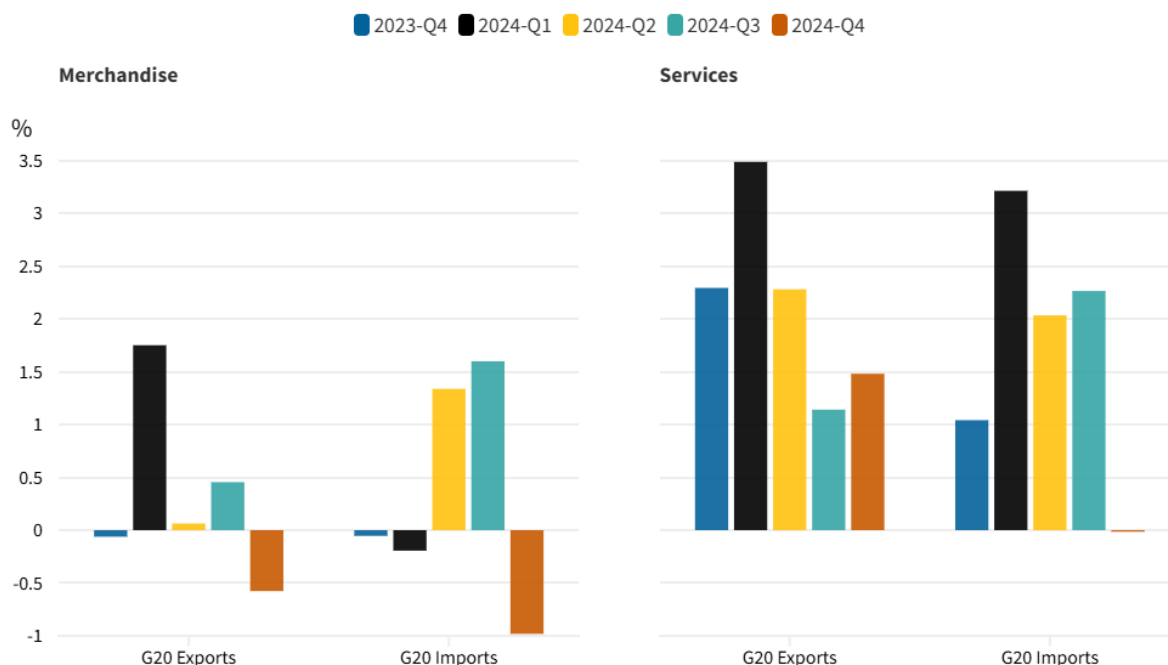

Рис. 2.1. Міжнародна торгівля G20

Джерело: [13]

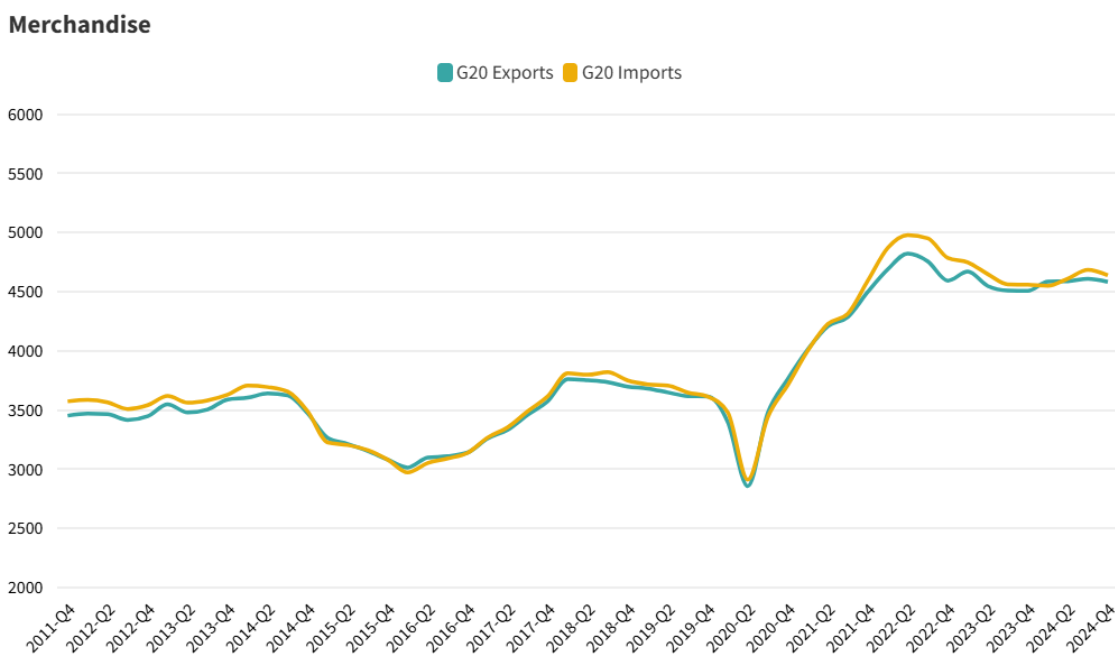

Рис. 2.2. Міжнародна торгівля G20 (поквартально)

Джерело: [13]

У 2024 році експорт товарів G20 збільшився на 0,7%, а імпорт зменшився на 0,2% порівняно з 2023 роком. Попередні оцінки свідчать про те, що торгівля послугами G20 продовжувала розширюватися у 2024 році, при цьому як експорт, так і імпорт зросли на 8,5% та 7,4% відповідно.

У Сполучених Штатах експорт товарів скоротився на 2,2% у четвертому кварталі 2024 року, головним чином через скорочення поставок товарів виробництва, включаючи комп'ютери та літаки. Тим часом імпорт зріс на 0,7% завдяки збільшенню закупівель промислових товарів, металів та золота. У Канаді високі продажі золота та інших дорогоцінних металів сприяли зростанню експорту (0,9%), тоді як імпорт знизився на 4%, головним чином транспортних засобів та різних металевих виробів. Після сильного зростання у третьому кварталі 2024 року експорт до Європейського Союзу скоротився на 2,6% у четвертому кварталі 2024 року, при цьому зниження продажів автомобілів та запчастин негативно вплинуло на зростання експорту до Німеччини, Франції та Італії. Імпорт товарів також знизився (на 2,7%), частково відображаючи зниження попиту на фармацевтичні препарати та

органічні хімікати в Німеччині та скорочення закупівель енергоносіїв у Франції.

У той час як експорт Китаю зріс на 4,3% завдяки високому обсягу продажів електроніки, зокрема мобільних телефонів та комп'ютерів, імпорт скоротився на 0,7%, головним чином сільськогосподарської продукції, такої як соєві боби, а також сировини нафти. Індія зазнала значного зростання як імпорту, так і експорту, при цьому експорт зріс на 8,2%, що було зумовлено збільшенням продажів електронних товарів та готового одягу.

Експорт послуг у Сполучених Штатах зріс на 2,6% у четвертому кварталі 2024 року, причому зростання спостерігалось у більшості категорій послуг, тоді як імпорт зріс на 3,4% завдяки вищим платежам за туристичні, страхові та фінансові послуги. Натомість, слабша торгівля іншими бізнес-послугами негативно вплинула на експорт та імпорт Канади (-3,9% та -2,4% відповідно). Торгівля послугами продемонструвала помітне уповільнення в усьому Європейському Союзі, при цьому експорт скоротився на 4,9% у Франції, 2,3% в Італії та 1,5% у Німеччині у четвертому кварталі 2024 року. У Великій Британії експорт послуг залишався стабільним, при цьому зростання інших бізнес-послуг компенсувало зниження доходів від інтелектуальної власності, тоді як імпорт зріс завдяки збільшенню платежів за подорожі.

В Азії Японія зафіксувала значне зростання експорту послуг (4,7%), зумовлене вищими доходами від досліджень та розробок, тоді як імпорт скоротився на 3,3%, що відображає скорочення витрат на страхування та інші бізнес-послуги. Експорт послуг Китаю зріс на 7,1% завдяки зростанню доходів від туристичних послуг та послуг ІКТ, тоді як імпорт дещо знизився. В Індії спостерігалось стійке зростання як експорту, так і імпорту послуг, кожен з яких збільшився на 7,4%. Експорт Бразилії збільшився на 2,7%, що відображає зростання доходів від подорожей та послуг ІКТ, тоді як імпорт значно скоротився.

У 2025 році адміністрація президента Дональда Трампа оголосила про підвищення тарифів на імпорт сталі та алюмінію до 50%, що викликало

занепокоєння серед торговельних партнерів та спричинило юридичні суперечки щодо законності таких дій . Ці заходи спричинили невизначеність у глобальних торговельних переговорах та послабили позиції США на міжнародній арені.

ЄС, навпаки, зміцнив свої позиції як стабільного та передбачуваного торговельного партнера. Запровадження Механізму коригування вуглецевих викидів на кордоні (СВАМ) у 2024 році стало важливим кроком у напрямку екологізації торгівлі, хоча й викликало занепокоєння серед країн, що розвиваються, через потенційні бар'єри для їхнього експорту.

Геополітичні напруження, зокрема війна в Україні, призвели до зниження темпів зростання торгівлі між геополітично несумісними блоками на 4% порівняно з торгівлею всередині блоків з 2018 року . Це свідчить про зростаючу фрагментацію глобальної торговельної системи та переорієнтацію торговельних потоків у бік більш надійних партнерів.

Таким чином, у період 2022–2024 років Західні країни залишалися ключовими гравцями в міжнародній торгівлі, хоча їхній вплив зазнав певних трансформацій під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. США зіштовхнулися з викликами, пов'язаними з протекціоністською політикою, тоді як ЄС зміцнив свої позиції як стабільного та екологічно свідомого партнера. Загалом, роль Заходу в глобальній торгівлі залишається визначальною, але вимагає адаптації до нових реалій та викликів.

2.2. Позиція та економічне зростання країн глобального Півдня

Глобальний Південь, що охоплює країни Азії, Африки, Латинської Америки та частини Океанії, продовжує відігравати важливу роль у світовій економіці. У період 2022–2024 років ці країни демонстрували різноманітні тенденції в економічному зростанні, зумовлені як внутрішніми реформами, так і зовнішніми чинниками, такими як глобальні торговельні напруження та зміни в геополітичному ландшафті.

Зростання світового ВВП сповільнилося до 2,6% у 2024 році, продовжуючи уповільнення після пандемії (рис. 2.3).

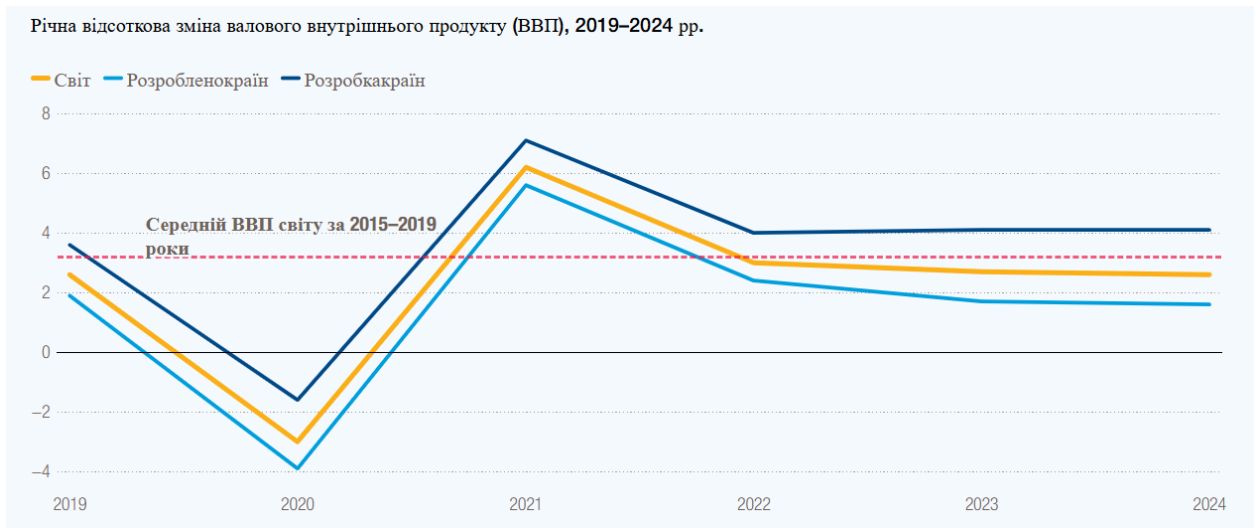

Рис. 2.3. Річна відсоткова зміна валового внутрішнього продукту за 2019-2024 роки

Джерело: [14]

Організація ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) наголошувала, що світове економічне зростання сповільниться до 2,6% у 2024 році, що трохи вище порогу в 2,5%, який зазвичай асоціюється з рецесією.

Це вже третій рік поспіль, коли темпи зростання нижчі за допандемічний рівень, який становив в середньому 3,2% між 2015 і 2019 роками.

У звіті ООН з питань торгівлі та розвитку, опублікованому напередодні весняних зустрічей Міжнародного валютного фонду та Світового банку 2024 року, застерігається, що переважна увага до інфляції затьмарює такі нагальні проблеми, як перебої в торгівлі, зміна клімату та зростання нерівності.

У ньому закликається до структурних реформ та скоординованих глобальних зусиль, пропонуючи комплексну стратегію, яка включає як політику з боку пропозиції для стимулювання інвестицій, так і заходи з боку попиту для підвищення зайнятості та доходів. У звіті підкреслюється зростаюча залежність світової економіки від приватного споживання, яке, за прогнозами, зросте приблизно на 4%, випереджаючи загальне зростання

доходів (2,6%). Історично таке зростання споживання часто залежало від запозичень. Оскільки заощадження, накопичені під час пандемії, значною мірою скоротилися до рівня, що був до 2020 року, борг, ймовірно, стає основним джерелом споживання. Цей зсув непропорційно вигідний для багатших домогосподарств з доступом до кредитів, посилюючи боргове навантаження для груп з низьким та середнім рівнем доходу та поглиблюючи економічну нерівність.

Ще однією тривожною тенденцією є те, що нерівність на ринку праці продовжує зростати після пандемії, при цьому працівники як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, отримують меншу частку доходу (рис. 2.4).

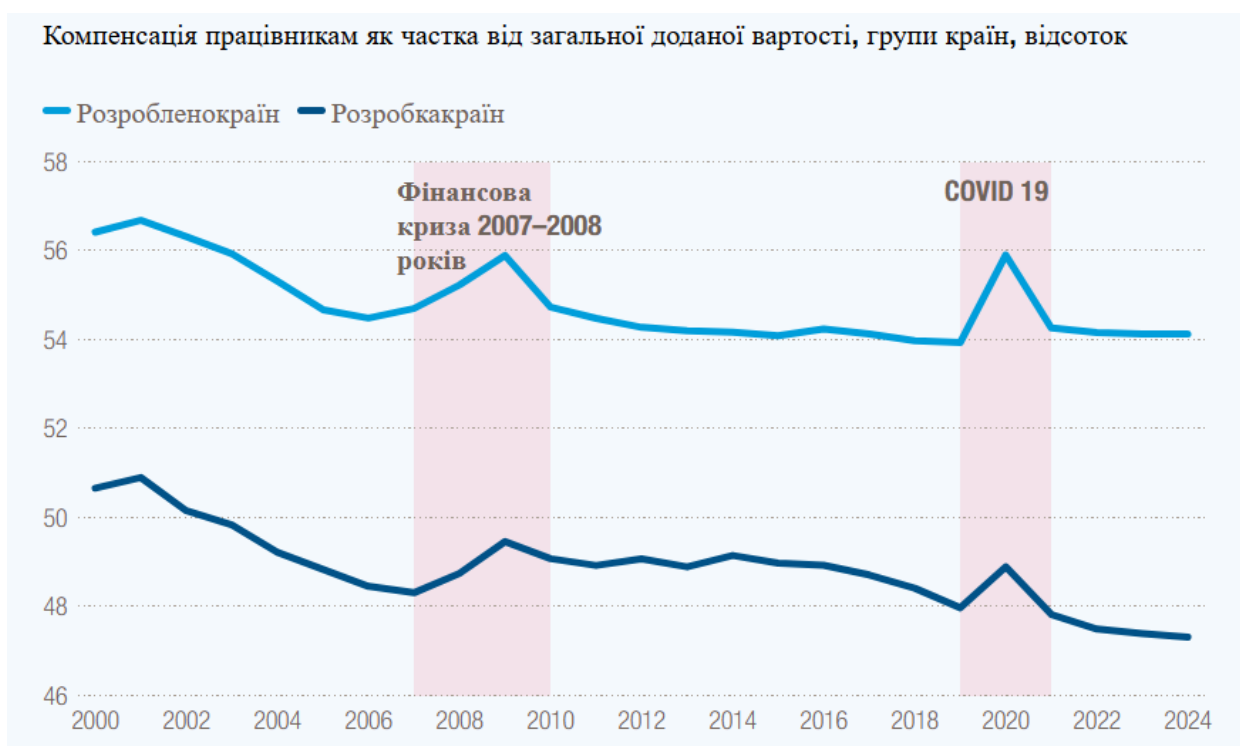

Рис. 2.4. Зменшення частки працівників у загальному доході

Джерело: [15]

Регіональні економічні перспективи у 2024 році демонструють нерівномірне відновлення після пандемії, що пов'язано з низкою макроекономічних та геополітичних чинників. Африка стикається з помірним зростанням на рівні 3,0%, що трохи перевищує показник попереднього року,

однак збройні конфлікти та кліматичні виклики уповільнюють економічну стабілізацію, особливо у таких країнах, як Нігерія, Єгипет та Південна Африка.

У Південній Америці темпи економічного зростання сповільнюються, що пов'язано із зовнішнім тиском та залежністю від експорту сировинних товарів. Зокрема, Бразилія демонструє скромне зростання на 2,1%, а Аргентина стикається зі значним скороченням ВВП на 3,7% через боргові зобов'язання та високий рівень інфляції.

Північна Америка демонструє стабільні показники зростання, де економіка США розвивається на рівні 2,0%, хоча високий рівень заборгованості домогосподарств залишається критичним фактором ризику.

В Азії Китай зберігає високі темпи розвитку завдяки розширенню виробничого сектору та активізації міжнародної торгівлі, що дозволяє прогнозувати зростання на рівні 5%. Індія демонструє ще вищі показники – 6,5%, що зумовлено державними інвестиціями та активним розвитком сектору послуг. Японія, навпаки, стикається із низькими темпами зростання у 1,0%, що пов'язано з нестабільністю експортного попиту.

Європа перебуває в умовах економічного уповільнення, що проявляється у низьких темпах зростання провідних економік, таких як Франція (1,3%), Німеччина (0,9%) та Італія (0,8%), що пояснюється промисловими та фіскальними труднощами.

Океанія, зокрема Австралія, демонструє низькі темпи зростання на рівні 1,4%, що зумовлено загальними економічними викликами та прогнозованим продовженням періоду слабого економічного розвитку.

Таким чином, світова економіка у 2024 році продовжує адаптуватися до постпандемічних змін, зберігаючи значні регіональні диспропорції. Економічний розвиток глобального Півдня та провідних західних країн відбувається нерівномірно, що створює умови для гео економічної нестабільності. Незважаючи на позитивні показники зростання в окремих країнах, такі фактори, як високий рівень заборгованості, структурні

дисбаланси, геополітичні ризики та зміни у світовій торгівлі, залишаються ключовими викликами для глобальної економіки.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ТОРГОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ НОВОЇ ГЕОЕКОНОМІКИ

У період з 2022 по 2024 рік глобальна торгова система зазнала суттєвих трансформацій, зумовлених новими геоекономічними реаліями. Зростання геополітичної напруженості, переосмислення стратегічних партнерств та впровадження нових торговельних стратегій спричинили зміни у структурі світової торгівлі. Ці зміни вимагають глибокого аналізу для розуміння майбутніх напрямків розвитку глобальної торгової системи.

У 2024 році обсяг світової торгівлі досяг рекордних \$33 трлн, що на \$1 трлн більше порівняно з попереднім роком. Це зростання на 3,3% було зумовлене переважно 7% збільшенням торгівлі послугами, що додало \$500 млрд до загального обсягу. Торгівля товарами зросла на 2%, залишаючись нижче піку 2022 року (рис. 3.1).

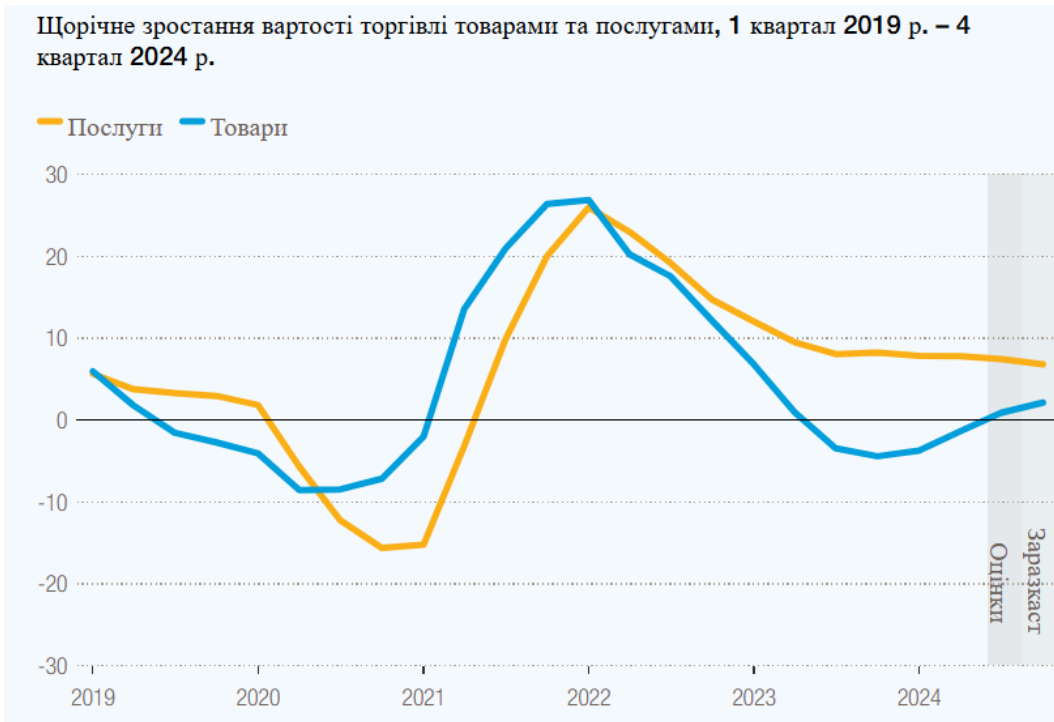

Рис. 3.1. Щорічне зростання вартості торгівлі товарами та послугами, 1 квартал 2019 р. – 4 квартал 2024 р.

Джерело: [16]

Світова торгівля у 2024 році пройшла через періоди активного зростання та часткової стагнації, демонструючи складну динаміку залежно від регіональних економічних умов та макроекономічних чинників. Загальний обсяг торгівлі зріс на 3,7% порівняно з 2023 роком, досягнувши рекордних 33 трильйонів доларів США.

Перші два квартали року характеризувалися стабільним зростанням обсягів торгівлі як товарами, так і послугами. На тлі збільшення глобального попиту, розвинені країни, зокрема Європейський Союз, Сполучені Штати та Японія, продемонстрували позитивну динаміку у сфері експорту та імпорту, зростаючи відповідно на 3% та 4%. Особливо помітною була роль Японії, яка зафіксувала найбільше річне зростання експорту послуг – 13%, що можна пояснити збільшенням обсягів цифрових і технологічних послуг у глобальних ланцюгах постачання.

Проте, у другій половині року світова торгівля зазнала уповільнення. Це сталося через ряд макроекономічних факторів, включаючи зростання

геополітичної напруги, торговельні бар'єри та нестабільність фінансових ринків. Ключовими проблемами стали підвищення тарифів та зростаючий протекціонізм у міжнародних економічних відносинах, що ускладнило доступ до ринків для компаній з країн, що розвиваються. На фоні цих змін зростання імпорту товарів склало лише 0,5% у четвертому кварталі, а обсяги послуг збільшилися лише на 1%.

Країни, що розвиваються, зокрема у Східній та Південній Азії, продемонстрували найбільші позитивні зміни у сфері торгівлі. Їхній експорт і імпорт зріс на 4%, що стало результатом активної державної підтримки експортоорієнтованих секторів, стабільного внутрішнього споживання та адаптації до нових викликів світової економіки. Деякі держави, такі як Китай та Індія, змогли компенсувати втрати, викликані західними санкціями та змінами в міжнародних торговельних маршрутах.

Значну роль у розвитку світової торгівлі відіграли інновації у сфері логістики та технологій. Автоматизація процесів, цифровізація митних процедур та впровадження штучного інтелекту для оптимізації ланцюгів постачання стали одними з ключових чинників, що сприяли ефективності торговельних операцій. Окрему увагу слід приділити ролі електронної комерції, яка значно посилила глобальний товарообіг, збільшивши обсяги транснаціональних угод.

Підсумовуючи, 2024 рік став змішаним періодом для світової торгівлі, що включав етапи активного зростання, технологічних змін та регіональних викликів. Незважаючи на труднощі, більшість провідних економік змогли адаптуватися до нових умов, що дає підстави для оптимістичних прогнозів щодо розвитку міжнародних торговельних процесів у 2025 році.

Натомість, регіони, що розвиваються, за той самий період зазнали труднощів. Імпорт за квартал знизився на 1%, тоді як зріс лише на 1%. Торгівля між країнами, що розвиваються, відома як торгівля Південь-Південь, скоротилася на 1% за квартал, змінивши попередні тенденції. Однак торгівля

країн, що розвиваються, залишалася позитивною на річній основі, зростаючи приблизно на 3%.

Імпорт товарів у Китаї скоротився на 1% за квартал, а експорт товарів – на 2%, тоді як імпорт послуг знизився на 1% за квартал. Однак експорт послуг продовжував зростати, збільшившись на 9% за квартал та на 9% за рік, а імпорт послуг зріс на 17% за рік. Індія зафіксувала скорочення імпорту товарів на 1% та експорту товарів на 3% за квартал, проте імпорт та експорт послуг зросли на 1%. У річному обчисленні імпорт товарів зріс на 4%, а експорт – на 2%. Торгівля у Східній Азії зупинилася, імпорт не зріс, а експорт зріс лише на 1% за квартал. ІКТ та одяг стали рушійними силами зростання, тоді як автомобільний сектор зазнав спаду. Торгівля продуктами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та одягом була рушійною силою зростання сектору у третьому кварталі 2024 року. Торгівля комунікаційним обладнанням зросла на 13% за квартал, що значно перевищує скромне річне зростання сектору на 1%.

Імпорт та експорт офісного обладнання зросли на 13% за квартал – що відповідає значному зростанню сектору на 15% за рік. Швейний сектор продемонстрував стійке 14% квартальне зростання торгівлі – що різко контрастує з 5% річним спадом.

У третьому кварталі вартість торгівлі дорожніми транспортними засобами впала на 3% через уповільнення попиту, але очікується, що сектор все ще продемонструє 4% зростання за рік. Торгівля енергоносіями впала на 2% за квартал і на 7% за рік. Імпорт та експорт металів знизилися на 3% як у квартальному, так і в річному обчисленні. Торгівля текстилем скоротилася на 4% за квартал, при цьому зростання за рік не повідомлялося. Невизначеність нависає над 2025 роком на тлі ризиків торговельної напруженості та поточних геополітичних викликів.

У 2025 році міжнародна торгівля стикається з новими викликами, пов'язаними зі змінами тарифної політики Сполучених Штатів. Запровадження ширших митних обмежень, спрямованих на корекцію

торговельного балансу та захист внутрішнього виробництва, створює ризики для глобальних ланцюгів постачання. Ці заходи можуть призвести до зростання витрат на імпортовані товари, що, у свою чергу, вплине на конкурентоспроможність американських компаній та їхніх міжнародних партнерів.

Одним із ключових аспектів нової тарифної політики є її потенційний вплив на стратегічні галузі, такі як автомобільна промисловість, напівпровідникове виробництво та сектор електроніки. Підвищення мит на критично важливі компоненти може спричинити зростання виробничих витрат, що негативно позначиться на кінцевих споживачах та уповільнить технологічний розвиток. Крім того, такі заходи можуть стимулювати торговельних партнерів США до введення відповідних обмежень, що загрожує ескалацією торговельних конфліктів.

Невизначеність, пов'язана з тарифною політикою, також впливає на інвестиційний клімат. Бізнеси, що залежать від міжнародних поставок, змушені переглядати свої стратегії, зменшуючи обсяги капіталовкладень та шукаючи альтернативні ринки. Це може призвести до зниження темпів економічного зростання як у США, так і в країнах, що мають значні торговельні зв'язки з американською економікою.

Окрім економічних наслідків, зміни у тарифній політиці можуть мати геополітичні наслідки. Посилення протекціоністських заходів здатне змінити структуру міжнародних торговельних альянсів, сприяючи зміцненню регіональних економічних блоків та переорієнтації торговельних потоків. Це може призвести до зростання ролі альтернативних центрів економічного впливу, таких як Китай та Європейський Союз, які можуть активізувати зусилля щодо диверсифікації своїх торговельних партнерів.

Загалом, 2025 рік може стати переломним для глобальної торгівлі, оскільки нові тарифні заходи США здатні змінити усталені механізми міжнародного економічного співробітництва. Вплив цих змін залежатиме від реакції інших країн, здатності бізнесу адаптуватися до нових умов та

ефективності міжнародних переговорів щодо врегулювання торговельних суперечностей (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Країни з профіцитом торговельного балансу та вищими тарифами можуть бути більш схильні до змін у торговельній політиці США

Джерело: [17]

Зміни у торговельній політиці Сполучених Штатів у 2025 році можуть суттєво вплинути на країни з високим профіцитом торговельного балансу, зокрема Китай, Європейський Союз, В'єтнам та Індію. Основним механізмом впливу є запровадження нових тарифних бар'єрів, які можуть змінити структуру глобальних ланцюгів постачання та призвести до корекції торговельних потоків.

Китай, як найбільший торговельний партнер США з профіцитом у 280 мільярдів доларів, може зіткнутися з новими обмеженнями на експорт високотехнологічної продукції, зокрема напівпровідників та електроніки. Це може спричинити зростання витрат для американських компаній, які залежать від китайських постачальників, а також стимулювати Китай до активізації торговельних відносин з іншими регіонами, такими як Європа та Південно-Східна Азія.

Європейський Союз, маючи профіцит у 205 мільярдів доларів, може зіткнутися з переглядом умов торгівлі у сфері автомобільної промисловості та

фармацевтичного сектору. Зміни у тарифній політиці США можуть призвести до зниження конкурентоспроможності європейських виробників на американському ринку, що змусить їх шукати альтернативні ринки збуту та адаптувати виробничі процеси до нових умов.

В'єтнам, який має профіцит у 105 мільярдів доларів, може постраждати від обмежень на текстильну продукцію та електроніку. З огляду на те, що значна частина в'єтнамського експорту орієнтована на американський ринок, нові тарифи можуть призвести до скорочення виробництва та переорієнтації на внутрішній або регіональний ринок.

Індія, з профіцитом у 45 мільярдів доларів, може зіткнутися з переглядом умов торгівлі у сфері фармацевтики та ІТ-послуг. Зміни у регуляторному середовищі США можуть вплинути на індійські компанії, що працюють у сфері аутсорсингу, змушуючи їх адаптувати бізнес-моделі до нових вимог.

Країни з меншим профіцитом, такі як Канада, Японія, Мексика та Південна Корея, також можуть зазнати певних змін, хоча їхній вплив буде менш значним через наявність торговельних угод та нижчі тарифні бар'єри. Водночас невизначеність щодо курсу долара США та макроекономічної політики може створити додаткові ризики для світової торгівлі, впливаючи на інвестиційні потоки та структуру міжнародних економічних відносин.

Фрагментація світової торгівлі у 2025 році стала наслідком зростаючої геополітичної напруженості та переорієнтації економічних стратегій провідних держав. Відхід від глобалізації, що тривав десятиліттями, поступово трансформувався у нову модель економічної взаємодії, де країни все більше орієнтуються на регіональні та політично споріднені торговельні блоки.

Одним із ключових проявів цієї тенденції стало скорочення обсягів торгівлі між країнами з різними геополітичними орієнтаціями на 5%. Західні держави, зокрема США та Європейський Союз, зменшили залежність від китайських постачальників, що стало результатом як політичних рішень, так і економічних міркувань. Водночас Китай активізував свою економічну дипломатію, спрямовуючи інвестиції в інфраструктурні проекти в Південно-

Східній Азії та країнах Перської затоки, що дозволило йому зміцнити торговельні зв'язки та компенсувати втрати на західних ринках.

У відповідь на ці виклики США та їхні союзники розробили концепцію "friendshoring", яка передбачає перенесення виробництва до дружніх країн для зменшення ризиків, пов'язаних із залежністю від геополітичних конкурентів. Ця стратегія спрямована на диверсифікацію ланцюгів постачання та створення більш стійких економічних альянсів. Вона вже знайшла практичне застосування у сфері напівпровідникового виробництва, де США активно співпрацюють з Тайванем, Південною Кореєю та Японією для зменшення залежності від китайських технологічних компаній.

Європейський Союз, зі свого боку, ініціював програму "Global Gateway" з бюджетом €300 млрд, спрямовану на фінансування інфраструктурних проєктів у різних регіонах світу, особливо в Африці. Ця ініціатива позиціонується як альтернатива китайському проєкту "Один пояс, один шлях" і має на меті зміцнення економічних зв'язків ЄС з країнами, що розвиваються, а також створення нових логістичних маршрутів, які зменшать залежність від китайських транспортних коридорів.

Таким чином, трансформація глобальної торгової системи в умовах нової геоeкономіки веде до більшої фрагментації та регіоналізації. Країни переосмислюють свої торговельні стратегії, зосереджуючись на зміцненні внутрішніх ринків та диверсифікації партнерств. У майбутньому успішність у глобальній торгівлі залежатиме від здатності адаптуватися до нових реалій, балансує між відкритістю та стратегічною автономією.

ВИСНОВКИ

Глобалізація та міжнародна торгівля є фундаментальними процесами, що визначають сучасну економічну систему. Теоретико-методологічні основи цих явищ базуються на класичних та сучасних економічних концепціях, які пояснюють механізми інтеграції національних економік у світовий ринок. Класична теорія порівняльних переваг, розроблена А. Смітом і Д. Рікардо, залишається основою для розуміння вигод міжнародної торгівлі, тоді як сучасні підходи, такі як теорія ендогенного зростання та нова теорія

міжнародної торгівлі, акцентують увагу на ролі технологій, інновацій та інституційних факторів. Глобалізація сприяє розширенню торговельних зв'язків, але водночас створює виклики, пов'язані з нерівномірним розподілом вигод, торговельними бар'єрами та геоекономічною нестабільністю.

Коллективний Захід відіграє ключову роль у системі міжнародної торгівлі, формуючи основні правила та регуляторні механізми через такі інституції, як Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. США, Європейський Союз та їхні союзники впроваджують політику економічного співробітництва, спрямовану на зміцнення торговельних зв'язків між демократичними країнами та зменшення залежності від авторитарних режимів. Водночас, зростання протекціонізму та торговельних конфліктів, зокрема між США та Китаєм, створює нові виклики для глобальної економіки. Західні країни активно розвивають концепцію "friendshoring", що передбачає перенесення виробництва до політично стабільних партнерів, а ЄС реалізує програму "Global Gateway", спрямовану на інвестування в інфраструктуру країн, що розвиваються, як альтернативу китайському проєкту "Один пояс, один шлях".

Країни глобального Півдня демонструють неоднорідну динаміку економічного зростання, залежно від рівня інституційного розвитку, доступу до фінансових ресурсів та інтеграції у світову економіку. Китай, Індія, Бразилія та В'єтнам є прикладами держав, що активно нарощують експортний потенціал, використовуючи переваги дешевої робочої сили, технологічного розвитку та державної підтримки. Водночас, країни Африки та Латинської Америки стикаються з проблемами структурної залежності від експорту сировини, що обмежує їхню здатність до довгострокового економічного зростання. Глобальний Південь також відіграє важливу роль у формуванні нових економічних альянсів, таких як БРІКС, що прагнуть зменшити залежність від західних фінансових інституцій та створити альтернативні механізми економічного співробітництва.

Трансформація глобальної торгової системи в умовах нової геоекономіки характеризується зростанням регіоналізації, переорієнтацією торговельних потоків та зміною структури міжнародних економічних відносин. Зміни у тарифній політиці США, зростання ролі Китаю у Південно-Східній Азії та активізація ЄС у сфері інфраструктурних інвестицій свідчать про перехід до більш фрагментованої моделі світової торгівлі. Водночас, розвиток цифрових технологій, автоматизація виробництва та впровадження штучного інтелекту сприяють зміні традиційних механізмів торгівлі, створюючи нові можливості для інтеграції країн у глобальні ланцюги постачання. У перспективі, міжнародна торгівля буде дедалі більше залежати від політичних рішень, технологічних інновацій та здатності країн адаптуватися до нових умов економічного співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Financial Times URL: <https://www.ft.com/>
2. Foreign Policy. URL: <https://foreignpolicy.com/>

3. Future-proof global trade is the key to sustainable growth. That's why. <https://www.weforum.org/stories/2025/01/futureproof-global-tradeadaptation-opportunities/>
4. Global trade on track to hit all-time high in 2024. URL: <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2024>
5. Global Economic Prospects. A World Bank Group Flagship Report. January 2023. The World Bank Open Knowledge Repository (OKR).
6. Hallward-Driemeier, Mary; Nayyar, Gaurav. 2017. Trouble in the The of Manufacturing-Led Development. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/b206ca4a-1c91-50839cf5-877e93f57c76>
7. KOF Index of Globalization. URL: <https://kof.ethz.ch/en/forecastsand-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>
8. Michael Blanga-Gubbay, Stela Rubínová. IS THE GLOBAL ECONOMY FRAGMENTING? URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202310_e.pdf 9.
9. Scholte J. A. Globalization. A critical introduction / Jan Aart Scholte. — London : Palgrave, 2000. — 361 p. 2, с. 15-17
10. The reshaping of global trade: How developing countries can strategize. URL: <https://unctad.org/news/reshaping-global-trade-how-developing-countriescan-strategize>
11. Tsygankova T., Yatsenko O., Tananaiko T., Free trade agreements in the world trade system: benefits and models. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Том 6 <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3925/3713> (47), 2022. URL: 86
12. World trade report 2023. Re-globalization for a secure, inclusive and sustainable future. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtr23_e/wtr23_e.pdf
13. UNCTAD. Global Trade Update (March 2025). <https://unctad.org/publication/global-trade-update-march-2025>

14. OECD. International trade statistics: trends in fourth quarter 2024. <https://www.oecd.org/en/data/insights/statistical-releases/2025/02/international-trade-statistics-trends-in-fourth-quarter-2024>.
15. WTO Blog. Trade growth likely to pick up in 2024 in spite of challenging environment. https://www.wto.org/english/blogs_e/ce_ralph_ossa_e/blog_ro_11apr24_e.htm
16. Reuters. EU gains leverage in trade talks as US court casts doubt on tariffs. <https://www.reuters.com/business/eu-gains-leverage-trade-talks-us-court-casts-doubt-tariffs-eu-officials-say-2025-05-30/>
17. The Guardian. Trump says he is doubling tariffs on imported steel to 50%. <https://www.theguardian.com/us-news/live/2025/may/30/donald-trump-tariffs-elon-musk-us-politics-live-news-updates>
18. Авраменко Н.Л. Вплив глобалізації та міжнародної торгівлі на економічний розвиток. Цифрова економіка та економічна безпека. Випуск 2(11) 2024. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/370/357>
19. Антипенко Н.В., Почерніна Н.В., Васильківський Д.М. Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство. Випуск № 59. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3345>
20. Атаманчук З.А., Макогін З.Я. Глобалізація світових ринків товарів та послуг. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: «Економіка». Т XX. Вип. 314. Маріуполь: ДДУУ, 2019. С. 251– 257
21. Базавлук Н.Г., Довбня Н.В. Відкритість національної економіки України та участь у міжнародному поділі праці. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2017. № 4 (82). <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/298035>
22. Богашко О.Л. Глобальні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та кон'юнктура світових ринків товарів URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/27-2.pdf> послуг.

23. Бут-Гусаїм О. Г. Умови та вплив глобалізаційних перетворень на діяльність бізнес-структур. БІЗНЕСІНФОРМ № 1_2024. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-1_0-pages29_45.pdf
24. Ведернікова С.В. Сучасні тренди розвитку глобалізації. проблеми системного підходу в економіці. випуск № 5(61), 2017. URL: http://psaejrnl.nau.in.ua/journal/5_61_2017_ukr/2.pdf
25. Вплив глобалізації на економічний розвиток. URL: <https://researchfdi.com/the-effects-of-globalization-on-economic-development/>
26. Гаврилюк І.І. Розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин в Україні. Економіка та суспільство. Випуск № 45. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1969/1896>
27. Гурковський В.І., Сутність і феноменологія глобалізації в контексті формування глобального інформаційного суспільства. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток». № 3, 2010. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=108>
28. Дугінець, Г. В., & Мазаракі, Н. А. (2019). Преференційні торговельні угоди як складові нового світового порядку. Економічний простір, (152), 17-28. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/152-2>
29. Жиленко К. Детермінанти глобалізаційних процесів. Вісник КНТЕУ. 2017. № 6. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientiafructuosa/article/view/736>
30. Лемп Н. До багатоцільової торгової політики? Як конкуруючі наративи про глобалізацію змінюють міжнародну торговельну співпрацю. URL: <https://www.iisd.org/articles/policy-analysis/multipurpose-trade-policy>
31. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. для студ. закладів вищої освіти / Т. В. Орехова, І. В. Хаджинов, М. В. Савченко та ін.; за заг. ред. Т. В. Орехової. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 324 с.

32. Навроцька Н.А. Економічна глобалізація: проблема сутнісного розуміння та визначення / Н.А. Навроцька // Проблеми матеріальної культури. Економічні науки URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/46512/Navrotskaya.pdf?sequence=1>
33. Насипайко Д.С., Подплетній В.Д., Роль міжнародної торгівлі в діяльності підприємств Європейського союзу. Економіка і суспільство. Випуск № 24. 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/205/19788>
34. Огляд подій у міжнародному торговому середовищі. URL: https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/trdev_11dec24_e.htm
35. Офіційний сайт Unctad. URL: <https://unctad.org/>
36. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org/>
37. Пахуча Е.В. Місце і розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. Економіка і суспільство. Випуск № 13. 2017. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/20.pdf
38. Перелік торговельних конфліктів в рамках СОТ у період з 1995 р. по теперішній час 2019 р.: URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/dispu_settl_1995_2018_e.pdf
39. Приймич, А. Торговельні суперечки в контексті міжнародних відносин сучасності. 2022. С.115 – 116.
40. Сімахова А.О., Скрипник Н.Є., Піддубний О.О. Економічна політика в контексті вимірювання економічної свободи. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/5.pdf
41. Торговля та глобалізація. Естебан Ортис-Оспіна, Діана Бельтекян, Макс Розер. URL: <https://ourworldindata.org/trade-and-globalization>
42. Яценко О.М. Ускова Д.С., Міждержавні торговельні суперечки як виявлення політики протекціонізму. Науковий журнал «Економіка і

організація управління» Донецького національного університету ім. Василя Стуса. Випуск № 2 (54). 2024. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/7763>

43. Чуніхіна Т., Корж М., Краснощок В. Міжнародна торгівля в умовах глобальних Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. трансформацій. 2024. № 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/379789148_MIZNARODNA_TORGIVLA_V_UMOVAN_GLOBALNIH_TRANSFORMACIJ

44. Шейко І. А., Петрова Р. В. Оцінка поточного стану та перспектив розвитку глобалізаційних процесів в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство Випуск 21, частина 2. 2018. URL: http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/30.pdf